

Joanna Wyzlic

Traktaty z Kuronami z 1230 roku

Meritum 4, 175-179

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

TRAKTATY Z KURONAMI Z 1230 ROKU

Tłumaczenie i opatrzenie przypisami Joanna Wyzlic

DERSELBE SCHLIESST EINEN GLEICHEN VERTRAG MIT EINEM ANDEREN THEILE DER CUREN, D. 17. JANUAR 1230¹. (Ten sam² zawiera taki sam układ³ z innymi częściami Kuronii, 17. stycznia 1230 roku⁴)

Frater Balduinus etc. Cum, inspirante gratia spiritus sancti, ubi, quando, atque quantum vult, spirantis, nobis, quamlibet indignis, administrantibus atque procurantibus, pagani de Curonia, scilicet de Bandowe, de Wannenia, de citra Winda, de villis, quarum nomina haec sunt: Rende, Wasa, Galle, Matichule, Wanne, Pyrre, Ugenesse, Cadowe, Anzes, Talse, Arowelle, Pope, et pluribus aliis, fidem susceperint Christianam; ad hoc ipsum obsides suos dederunt, et sacri regenerationem baptismatis receperunt.

¹ *Liv-, Esth-, und Curländisches Urkundenbuch*, hrsg. F. G. Bunge, Bd. I, Reval 1853 (dalej LU I), 118 vgl, s. 29, nr CIV, s. 136–137; *Origines Livoniae sacrae et civilis seu chronicon Livonicum vetus*, red. J. D. Gruber, Frankfurt–Leipzig, 1740, nr XLVI b., s. 268.

² Baldwin, zakonnik z flamandzkiego klasztoru w Alna, w 1229 r. mianowany wicelegatem w Inflantach, zastępca kardynała Ottona, legata Stolicy Apostolskiej, biskup Semigalii w latach 1232–1236, również w 1232 r. mianowany legatem na Liwonię, Gotlandię, Finlandię, Estonię, Kurlandię i Semigalię; Szerzej E. Seraphim, *Geschichte von Livland. Bd. I, Das livländische Mittelalter und die Zeit der Reformation (bis 1582)*, Gotha 1906, s. 69 i n. Zob. także LU I, nr. CXV–CXXIV s. 152–160.

³ Chodzi o układ z 29 XII 1230 r., LU I, nr CIII, s. 134–136; *Originis Livoniae...*, nr XLVI a., s. 267; *Scriptores Rerum Livonicarum. Sammlung der wichtigsten Chroniken und Geschichtsdenkmaale von Liv-, Esth- und Kurland*, Bd. I, Riga–Leipzig 1853 (dalej SRL I), nr XLVI. a., s. 395–396. Tekst układu wraz z tłumaczeniem *Traktat z Kuronią z 28 grudnia 1229 roku*, oprac. i tłum. J. Wyzlic, Meritum, t. III, s. 163–167.

⁴ Należy zwrócić uwagę na datację dokumentów. Wszystkie opatrzone zostały datą 1230. W XIII w. często nowy rok rozpoczynał się 25 marca, w święto Zwiastowania. – O. Rutenberg, *Geschichte der Ostseeprovinzen Liv-, Esth- und Kurland von der ältesten Zeit bis zum Untergange ihrer Selbständigkeit*, Bd I, Leipzig 1859, s. 105. Pierwszy dokument datowany na rok 1230 został spisany w 1229. Dwa kolejne układy opatrzone są już prawidłową datą (1230).

Brat Baldwin etc. wraz z zarządcami i pełnomocnikami, natchniony łaską Ducha Świętego objawiającego się, gdzie kiedy i jak chce, nam, choćby nawet niegodnym. Poganie z Kuronii, to jest z Bandowe, z Wannanii po tej stronie Windawy, z okręgami których to są nazwy *Rende, Wasa, Galle, Matichule, Wanne, Pyrre, Ugenesse, Cadowe, Anzes, Talse, Arowelle, Pope* i z wieloma innymi wiarę chrześcijańską przyjęli; w tym celu sami dali swoich zakładników i przyjęli odnowienie chrztu świętego.

Nos vero, de communi consilio, et consensu ecclesiae rigensis, militum Christi, peregrinorum, omnium civium Rigensiun et mercatorum, tale cum eisdem pactum inivimus ac firmavimus conditionem, videlicet, quod episcopum auctoritate domini papae instituendum recipient, et debito more Christianorum eidem in omnibus et per omnia obedient, et eadem iura, ad que tenentur veri Christiani, ipsi episcopo suo, suisque praelatis perpetuo per omnia persolvent, in continenti sacerdotes recipient auctoritate nostra sibi destinandos, honeste eos in necessariis procurabunt, et eisdem tamquam veri Christiani in omnibus obedient, et eorundem salutaribus monitis per omnia acquiescent, ab hostibus eos sicut se ipsos defendent, ab iisdem omnes, tam viri, quam mulieres et infantes sacri regenerationem baptismatis indilate recipient et aliorum ritus Christianorum observabunt.

My zaś, za wspólną radą i zezwoleniem kościoła ryskiego, rycerzy Chrystusa, wszystkich pielgrzymów⁵, wszystkich obywateli Rygi i kupców, zawarliśmy z nimi następujące porozumienie i ustanowiliśmy warunki, mianowicie, że przyjmą biskupa, który na mocy władzy papieża ma być wyznaczony i należnym zwyczajem chrześcijańskim temu samemu we wszystkim i w każdym przypadku będą posłuszni i te same prawa [będą przestrzegać], do których są zobowiązani prawdziwi chrześcijanie, sami biskupowi swojemu, swoim przełożonym wiecznie, w każdym przypadku będą płacić, bezzwłocznie przyjmą kapłanów, ustanowionych na mocy władzy naszej, należycie mają się o nich starać w potrzebie i tym samym, jak prawdziwi chrześcijanie, we wszystkim będą posłuszni, i z korzystnymi upomnieniami tych samych będą się zgadzać pod każdym względem, od wrogów ich, tak jak siebie samych, będą bronić, od tych samych wszyscy, zarówno mężczyźni jak i kobiety i dzieci, bezzwłocznie przyjmą odnowienie chrztu świętego i będą wykonywać inne obrzędy chrześcijańskie.

Expeditiones super paganos, tam pro terre Christianorum defensione, quam pro fidei dilatatione faciendas, frequentabunt, salva auctoritate domini pape in

⁵ Mianem pielgrzymów byli określani rycerze, którzy przybyli z różnych stron świata, aby walczyć z niewiernymi. – W. Abraham, *Powstanie organizacyi kościoła lacińskiego na Rusi*, Lwów 1904, s. 181.

omnibus. Quod ut perpetuam obtineat firmitatem, cartam hanc exinde conscriptam sigilli venerabilium patrum domini H[ermanni] Lealensis episcopi, Th[eodorici] abbatis de Dunemunde, in quorum presentia facta sunt haec, sigilli nostri et universitatis peregrinorum communivimus appensione. Actum anno Domini MCCXXX. XVI cal. Februarii.

Podczas wypraw wojennych, które będą wykonywane, poganie tak dla obrony ziemi chrześcijańskiej, jak dla krzewienia wiary, będą licznie się gromadzić z zachowaniem we wszystkim władzy papieża. Jako wieczną gwarancję otrzymują, że ten dokument od tego czasu spisany, zabezpieczyliśmy zawieszeniem pieczęci naszej i ogółu pielgrzymów, pieczęci przewielebnego ojca Hermana biskupa w Lealu⁶, niemieckich opatów Dunamundu, w których obecności zachodzą te czynności. Działo się roku pańskiego 1230, 16 dnia przed kalendami lutowymi (17 stycznia).

**DERCONVENTDERRIGISCHENKIRCHEDERSCHWERDTORDEN
UND DIE STADT RIGA SCHLIESSEN EINEN VERTRAG MIT DEN
BEKEHRTEN CUREN, IM J. 1230⁷. (Konwent kościoła ryskiego, braci zakonnych i miasta Ryga, zawierają układ z nawróconymi Kuronami, w roku 1230)**

Conventus sanctae Mariae in Riga, fratres militiae Christi, rathmanni ceterique burgenses Rigenses, universis Christi fidelibus, ad quos praesens scriptum pervenerit, salutem in vero salutari. Notum sit omnibus futuris et praesentibus, quod cum Curonibus et locis, quorum sunt haec nomina: Rende, Galewalle, Pidewalle, Matckule, Wane, Pure, Vgesse, Candowe, Anses, talem fecimus compositionem, cum se offerent ad subeundum iugum Christianitatis quod videlicet ipsi et eorum successores de quolibet unco⁸ solverent nobis annuatim dimidium

⁶ Herman został mianowany na biskupa 22 lipca 1224. – LU I, nr LXI, s. 64–65, nr LXIII, s. 67–69; SRL I, nr LXVI e., s. 414–415. Właściwie powinna być tu miejscowość Dorpat, do której została przeniesiona siedziba biskupstwa w 1224 roku. – E. Bonnell, *Russisch-litwändische chronographie von der Mitte des neunten Jahrhunderts bis zum Jahre 1410*, Petersburg 1862, s. 244.

⁷ LU I, nr CV, s. 137–138; *Origines Livoniae...*, nr XLVII, s. 268; *Bibliotheca Lubecensis*, red. H. Scharbau, S. G. Melle, J. H. Seelen, vol. IX, Lubeka 1729, s. 316–318; *Diplomatarium Arna-Magnaeorum exhibens Monumenta diplomatica quae collegit*, red. G. J. Thorkelin, t. I, *Hauniae* (Kopenhaga) 1786, s. 298–299.

⁸ *Uncus* (łac.), *hacken* (niem) – łan inflancji, miara powierzchni, w 1232 1 hak=30 morgów. – J. Jaroszewicz, *O najdawniejszych prawach litewskich upatrzonych przez P. Maciejowskiego w dyplomatach z XIII wieku, Rydze i Inflantom służących*, [w:] Biblioteka Warszawska, red.

*navale talentum*⁹ *siliginis, et de erpica, qua vulgari nostro egede dicitur solv-
erent similiter dimidium talenlum siliginis.*

Konwent świętej Maryi w Rydze, bracia zakonu Chrystusa, rajcy i inni oby-
watele rycy, wszystkim wierzącym w Chrystusa, do których obecne pismo
dotrze, [przesyła] pozdrowienie w prawdziwym Zbawicielu. Wiadomo niech
będzie wszystkim przyszłym i obecnym, że z Kurami i miejscowościami, któ-
rych to są nazwy *Rende, Galewalle, Pidewalle, Matckule, Wane, Pure, Vgesse,
Candowe, Anses*, taką ustanawiamy zapłatę, gdy się zobowiążą do płacenia
obowiązku chrześcijańskiego, że mianowicie oni i ich następcy od każdego
radła powinni nam corocznie płacić połowę morskiego talentu żyta i od bro-
ny, którą ludowi naszemu jako *egede* (brona) jest znana, mają płacić podobnie
połowę talentu żyta.

*Si vero aliquis uno equo laborat in unco et erpica, non soluet nisi tantum
dimidium talentum siliginis. Insuper sacerdotibus suis, quos de Riga advo-
cabunt, quantocius poterunt absque periculo, necessaria vitae persolvent, et ab
eis obedenter baptismum recipient, et legem Christianam, salvis sibi posses-
sionibus et proprietatibus agrorum, celerarumque rerum sine contradictione,
cuiuslibet potestatis. Praeterae iidem Curones nobiscum impugnabunt inimicos
Christi.*

Jeśli zaś ktoś pracuje jednym koniem za pomocą radła i brony nie zapłaci
[więcej] oprócz połowy talentu żyta. Ponadto kapłanom swoim, których do
Rygi będą wzywać, jak najprędzej będą w stanie, bez ryzyka, potrzeby życio-
we będą spełniać i od nich posłusznie chrzest przyjmą i prawo chrześcijan,
z zastrzeżeniem sobie posiadania i własności ziemi i innych rzeczy bez sprze-
ciwu czyjejkolwiek władzy. Poza tym ci sami Kurowie będą zwalczać z nami
nieprzyjaciół Chrystusa.

*Ne ergo quae gesta sunt a nobis, processu temporis evanescant, et in irritum
deducantur, nisi forte Curones infregerint, rebellando Christianos, firmandum
duximus et observandum, unde et litteris nostris ea perennari fecimus, et sigil-
lis nostris roborari: subarratis testibus, quorum haec sunt nomina: Mauritius,
prior sanctae Mariae in Riga, Hendericus celerarius, Heinricus camerarius;
Volquinus, magister militiae fratrum, Rudolphus de Cassele, Gerefridus Wirdic,
Marcqwardus de Thuringia, fratres eiusdem militiae. De rathmannis: Wernerus,*

A. Krasińskiego, t. II, ogólnego zbioru t. XLVI, Warszawa 1852, s. 97; 98262,5 m2, H. Kahnt,
B. Knorr, *Alte Masse, Münzen und Gewicht*, Zurich 1986, s. 118.

⁹ *Navale talentum, Schiffpfund* – jednostka wagi równa 400 funtom, 167224 gramom. –
J. F. Krüger, *Vollständiges handbuch der Münzen, Masse und Gewicht aller Länder der Erde*,
Quedlinburg–Leipzig 1830, s. 245.

Fridericus de Wenden, Albertus Utnordius, Woldericus. Peregrinate: Iustavius de Dut, Alexander de Vechte, Thomas de Hunefelde, Dodo de Travenemine. Burgenses Lubecenses: Marcqwardus de Hagen, Sifridus de Hosenberge (Hohenberg), Heinricus Clenebur, et alii quam plures. Actum publice in Riga. Anno Dominicae incarnationis MCCXXX.

Zaiste zatem czyny, które są wbrew nam, z biegiem czasu niech znikną i w próżnię będą wprowadzone, chyba że Kurowie złamaliby buntowaniem Chrześcijan, wprowadziliśmy [prawa] mające być umocnione i przestrzegane i dlatego pisma nasze uczyniliśmy wiecznymi i naszymi pieczęciami opatrzonymi, umocnione świadkami, których to są imiona Maurycy, przeor świętej Maryi w Rydze, Henderik szafarz klasztorny, Henryk kamerariusz; Volkwin, mistrz braci zakonu¹⁰, Rudolf de Cassele, Gerefrid Wirdic, Markard de Turyngia, bracia tego samego zakonu. Rada mężów: Werner, Fryderyk de Wenden, Albert Utnordius, Wolderik. Pielgrzymi Justawiusz de Dut, Aleksander de Vechte, Tomasz de Hunefelde, Dodo de Travenemine. Obywatele Lubeki: Markard de Hagen, Zygfryd de Hosenberge, Henryk Clenebur, jak i wielu innych. Działo się to publicznie w Rydze, roku Wcielenia Pańskiego 1230.

¹⁰ Volkwin von Naumburg – mistrz Zakonu Kawalerów Mieczowych od 1209 r. Piastował to stanowisko do śmierci. Poległ w 1236 r. pod Szawłami, w walkach ze Żmudzinami. – M. Biskup, *Uformowanie się duchownych władztw terytorialnych w średniowiecznych Infantach i ich granice państwowe*, [w:] *Inflanty w średniowieczu. Władztwa zakonu krzyżackiego i biskupów*, red. idem, Toruń 2002, s. 11–12.